

Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre

**- inspiration til at udvide
kulturinstitutioners formidlingsrum.**

Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre - inspiration til at udvide kulturinstitutioners formidlingsrum. Version 2.

Udarbejdet i projektet Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre af
Sara Friberg Busch og Jonas Holsbæk, Friberg Formidling ApS
Nicolai Arbirk Knudsen, Østfyns Museer
Kristine Gårdhus og Linda Nørgaard Andersen, Arbejdermuseet
Karen Bech Jessen, Trapholt
Søren Langager Høgh, Biblioteket Frederiksberg
Maria Breddam Slæggerup og Mathias Bjørn Bøgedal, Danmarks Jernbanemuseum
Jane Bjerg Christensen, Museum Jorn

Projektet er finansieret af Socialstyrelsen.

© Friberg Formidling ApS, København, 2024

Illustration og opsætning: Rikke Elverdam, Vrøvl.com

Forsidefoto: Arbejdermuseet.

Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Tak...

...til alle medvirkende i projektet:

Alle deltagerne på pleje- og dagcentre, som lever med demens, de frivillige, personale på pleje- og dagcentre, frivilligcentre, Ældre Sagens demenskonsulenter på frivillighedsområdet Lotte Kofoed Hansen og Jette Abildskov og ikke mindst de seks kulturinstitutioner, som har kastet sig ud i at udvide deres formidlingsrum, så det inkluderer mennesker med demens på pleje- og dagcentre:

Arbejdermuseet
Biblioteket Frederiksberg
Danmarks Jernbanemuseum
Museum Jorn
Trapholt
Østfyns Museer

Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre er finansieret af Socialstyrelsens ansøgningspulje til understøttelse af et demensvenligt samfund.

Indledning & baggrund	6
Kort om projektet	8
Hvordan kommer man i gang?	9
Formidling til mennesker med demens	9
Overvejelser om udvikling og implementering af løsninger	16
Frivillige - rekruttering og samarbejde	19
Samarbejde med pleje- og dagcentre	22
Anker to go – demensvenlig kulturaktivitet med Arbejdermuseet	24
Vi gør som Jorn - Demensvenlige kunstkufferter fra Museum Jorn	29
Nærvær med Trapholt - i vante rammer	34
Kulturhistorien er til at tage og føle på - genstandskassen fra Østfyns Museer	39
Samtalebiograf og rejsespil fra Danmarks Jernbanemuseum	43
Hvor kendt er du på Frederiksberg - en demensbog fra Biblioteket Frederiksberg	48
Vil du vide mere om demensvenlig kultur?	54
Litteratur og links	55

”Der er i hvert fald ingen tvivl om, at mange sanser kommer i spil, når man kigger på - og arbejder med - kunst. Beboerne bliver fyldt op med glæde, og den lagres i kroppen og giver dem noget godt og meningsfuldt – selvom flere ikke kan huske eftermiddagen med kunstprojekt få timer efter.”

(Leder på plejecenter om erfaringerne med Trapholts løsning)

“I mødet mellem deltagerne og de frivillige har man fornemmet, hvordan det har skabt en gensidig glæde og dermed skabt en fælles social oplevelse og platform for at udveksle historier og interesser.”

(Museumsinspektør Kristine Møller Gårdhus, Arbejdermuseet.)

Indledning & baggrund

Dette inspirationshæfte henvender sig særligt til kulturinstitutioner, som gerne vil blive klogere på, hvordan de kan udvide deres formidlingsrum, så det er inkluderende for mennesker med demens på pleje- og dagcentre. Hæftet giver et indblik i resultater og erfaringer fra projektet *Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre* og indeholder:

- Projektets bud på, hvordan man som kulturinstitution kan komme i gang
- Cases med inspiration og erfaringer fra de seks deltagende kulturinstitutioner

Behovet for kulturoplevelser er almenmenneskeligt. Indtryk fra musik, billedkunst, litteratur og andre kunstneriske og æstetiske oplevelser er berigende for individet og for fællesskabet. For mange beboere på de danske plejecentre er det ikke så ligetil at komme en tur på kunstmuseum eller til litteraturarrangementer på biblioteket. Derfor er der brug for gode løsninger på, hvordan vi kan udvide kulturinstitutionernes formidlingsrum, så vi kan få demensvenlig kultur ud på pleje- og dagcentre.

For Danmarks ca. 96.000* mennesker med demens følger ofte eksklusion fra fællesskaber og tab af identitet i mange af livets sammenhænge - og kultur er ingen undtagelse. Hele 83%** trækker sig fra de sociale- og fritidsaktiviteter, herunder kulturoplevelser, som for mange har været en central del af deres identitet og sociale liv, og for mennesker der bor på et plejecenter, og i mange tilfælde ikke selv kan komme afsted til kulturinstitutionerne, må mulighederne for kulturoplevelser betragtes som endnu ringere. Antallet af mennesker med demens i Danmark ventes at stige til 134.000** i 2035.

Formålet med projektet Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre er at skabe et mere demensvenligt og inkluderende kulturliv i Danmark for mennesker med demens, som ikke selv kan opsøge de danske kulturinstitutioner. I projektet har seks kulturinstitutioner - tre kulturhistoriske museer, to kunstmuseer og

* Kilde: Nationalt Videnscenter for Demens

** Kilde: Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark

et bibliotek - kastet sig ud i at udvide deres formidlingsrum, så det inkluderer mennesker med demens på pleje- og dagcentre. Det er der kommet seks vidt forskellige, inkluderende og spændende løsninger ud af, som du kan læse om i de seks cases i dette inspirationshæfte.

Projektet og materialet her beskæftiger sig med, hvordan dansk kulturliv kan bringes ud til mennesker på pleje- og dagcentre, der ikke selv kan opsøge kulturinstitutionerne. Er du mere interesseret i, hvordan der kan skabes demensvenlige kulturoplevelser på selve kulturinstitutionen, kan du i stedet læse rapport og pixibog fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023, som du finder på demensvenligkultur.dk/publikationer.

Foto: Biblioteket Frederiksberg

Kort om projektet

Projektet *Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre* har til formål er at skabe et mere demensvenligt og inkluderende kulturliv i Danmark for mennesker med demens, som ikke selv kan opsøge de danske kulturinstitutioner.

Projektets målgruppe er kulturinteresserede mennesker med demens på pleje- og dagcentre i hele Danmark.

Projektets mål:

- Seks kulturinstitutioner bliver klogere på demens - og på hvordan de kan udvide deres formidlingsrum, så det inkluderer mennesker med demens, der ikke selv kan besøge kulturinstitutionen.
- Mindst 600 mennesker med demens på pleje- eller dagcenter får en kulturel oplevelse, som de ellers ikke ville have haft adgang til
- Seks kulturinstitutioner får erfaringer med at etablere samarbejde med lokale frivillige på pleje- og dagcentre
- Frivillige på mindst 12 pleje- og dagcentre får mulighed for, i samarbejde med en lokal kulturinstitution, at medvirke til udviklingen af demensvenlige kulturoplevelser og stå for at gennemføre kulturelle aktiviteter for mindre grupper af mennesker med demens.
- Alle danske kulturinstitutioner får mulighed for i et inspirationshæfte at blive klogere på, hvordan de kan udvide deres formidlingsrum, så det inkluderer mennesker med demens, der ikke selv kan besøge kulturinstitutionen, og hvordan de kan etablere samarbejde med frivillige på pleje- og dagcentre.

Projektets formål er indfriet gennem ovenstående mål. Over 650 mennesker med demens på pleje- eller dagcenter har fået en kulturel oplevelse, som de ellers ikke ville have haft adgang til, og der er skabt relationer mellem frivillige, pleje- og dagcentre og kulturinstitutioner, som lever videre efter projektafslutning. I alt har 658 borgere fra målgruppen deltaget i projektet - heraf 161 i udvikling af løsningerne og 497 i brugen af løsningerne.

Hvordan kommer man i gang?

Der er mange spørgsmål, der melder sig for en kulturinstitution, der gerne vil i gang med at inkludere mennesker med demens på pleje- og dagcentre i deres formidlingsrum. Hvordan skal formidlingen tilpasses til målgruppen? Hvordan rekrutteres frivillige til at hjælpe, og hvordan kan samarbejdet med frivillige og plejecentre forløbe? Vi har her samlet de væsentligste erfaringer og overvejelser fra projektet.

Formidling til mennesker med demens

At udvide formidlingsrummet

I projektet har det været et naturligt udgangspunkt at se aktiviteterne på pleje- og dagcentre som en udvidelse af kulturinstitutionernes eksisterende formidlingsrum. At tage afsæt i essensen af kulturinstitutionens genstandsfelt og formidling, og så foretage de nødvendige tilpasninger til målgruppen, de frivillige facilitatorer og plejecentrenes rammer. Den enkelte kulturinstitution er i sagens natur meget skarp på eget genstandsfelt, og der findes en rigdom af fantastisk dygtige formidlere på museer og biblioteker i Danmark. At sætte dette i spil og lade kulturinstitutionerne og deres formidlere gøre det, de er gode til, bør komme i første række, for at lade kulturen udfolde sig på egne præmisser.

Hvilket indhold er relevant for målgruppen?

Hvilke emner og hvilket indhold er relevant for mennesker med demens? Et oplagt spørgsmål, der ikke kan gives et entydigt svar på. Mennesker med demens er lige så forskellige som alle andre, og smag, behag og interesser spænder vidt. I sig selv en god grund til at lade emnevalget tage udgangspunkt i det, der er essensen og kvaliteten af kulturinstitutionens genstandsfelt og formidling. Vi hverken kan eller skal lave noget, der passer godt til alle mennesker med demens.

Mange gode initiativer til mennesker med demens tager udgangspunkt i

reminiscensmetoden. Fokus er her på at fremkalde minder. Som metode kan reminiscens*** skabe trivsel for mennesker med demens gennem meningsfuldt samvær med andre. Reminiscens kan understøtte menneskers identitet gennem minder og være afsæt for meningsfulde aktiviteter. Reminiscens er dog kun en af mange muligheder. At lade kunst og kultur operere på egne præmisser og iboende værdi er en anden. Vælger man - for eksempel som kulturhistorisk museum - at fokusere på en bestemt tidsperiode, i håb om at vække minder fra deltagernes liv, så skal man være opmærksom på det, man kunne kalde for "Madam Blå-tendensen". Vi har erfaret, at der kan ligge nogle antagelser eller automatreaktioner i forhold til, hvilket indhold, genstande og tidsperioder, der repræsenterer "de gode gamle dage". Dette beskriver Østfyns Museer meget fint i deres case længere fremme i dette hæfte. En madam blå-kande er en ikonisk genstand, som bestemt kan vække barndoms minder hos en del af de mennesker med demens, der lige nu befinder sig på danske pleje- og dagcentre. Men langt fra hos alle - og om 10 eller 20 år, er det nok hos ret få. Ligeledes vil mange have stiftet bekendtskab med Morten Korch, men det er ikke nødvendigvis noget, der falder i alles smag. Vi har at gøre med mennesker, som har levet vidt forskellige liv, nogle i byen, nogle på landet. Nogle er 65 år, mens andre er 105. Pointen er her, at hvis man vælger at arbejde med reminiscens, så skal man gøre sig nogle overvejelser om målgruppens alders- og smagsmæssige bredde. Det er en lige så vigtig pointe, at reminiscens kun er én vej at gå - man kan lige så vel træffe det valg at tage udgangspunkt i kulturinstitutionens essens - om det så er samtidskunst, rockmusik eller vikingetiden, og lade denne essens udspille sig på egne præmisser og med egen iboende værdi.

“Så gammel er jeg sgu ikke, at jeg kan huske det. Så hellere giv mig en god historie om øl og fester.”

(Borger med demens om Madam Blå under udvælgelse af kulturhistoriske genstande.)

*** Kilde: Nationalt Videnscenter for Demens

”Jeg kan selv formidle historien, fordi det er en periode i historien, som jeg selv kan huske.”

(Frivillig, om formidlingen af Arbejdermuseets Anker to go-kasse)

Hvordan tilpasses aktiviteter til målgruppen?

En formidler kan være vant til at fange og fastholde sit publikums opmærksomhed med højt tempo, store armbevægelser, og masser af informationer, der skal ud over rampen. Når målgruppen er mennesker med demens, skal der skrues ned for både tempo, informationsmængde og flagrende kropssprog, og til gengæld skrues op for ro, tålmodighed, venlighed og forståelse. Det kan være en svær øvelse, når man er vant til at have et højt ambitionsniveau for, hvor meget deltagerne skal have ud af formidlingen. Det er også en god idé at skrue op for sanseligheden i formidlingen - at der er genstande at røre ved, noget at smage på, men det er en balancegang, for sanseindtrykkene skal understøtte den samlede oplevelse og ikke blive noget der “larmer” og overstimulerer.

Relation

I mødet med kulturinstitutionens formidlere eller frivillige opstår en relation - hvor kortvarig den end er - som kan have stor betydning for mennesker med demens. At blive mødt med forståelse, tålmodighed og ro kan gøre en stor forskel. Relationer kan med andre ord enten understøtte eller forstyrre kulturoplevelsen. Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark har kogt de vigtigste elementer i relationen ned til de tre handleråd:

Tag kontakt

Smil og vær
imødekomende

Tal tydeligt

Stil ét spørgsmål
ad gangen

Vær tålmodig

Sæt tempoet lidt ned,
og hjælp gerne på vej

Sanser

Mennesker med demens er ofte ramt på evnen til at håndtere mange sanseindtryk og har ofte svært ved at holde koncentrationen på grund af nedsat arbejdshukommelse. Det er lettere at holde koncentrationen, når man ikke møder så mange sanseindtryk, og de sanseindtryk, man møder, understøtter hinanden. For eksempel kan en tur i skoven indebære en masse forskellige sanseindtryk - fuglesang, vindens susen i træerne, lugten af skovbund, synet af planter og dyr - men alle sanseindtryk understøtter det at være i skoven. Omvendt er en biografilm, hvor nogle sidder og snakker, et eksempel på et sanseindtryk, der ikke understøtter filmoplevelsen. Vi kan skabe gode forudsætninger for, at mennesker med demens kan få en god oplevelse ved dels at skabe sammenhæng i de sanseindtryk, man møder, så de understøtter oplevelsen - og dels at eliminere så mange forstyrrende sanseindtryk som muligt.

“En af gangene, hvor naturen var i centrum, sad en beboer og pårørende og malede bølgenes bevægelser med akvarel, samtidig med de rørte ved muslinger og sten og hørte lyden af bølger. Der var en ro, hvor man kun hørte bølgerne og beboernes bevægelse af penslerne. En af beboerne havde, i stedet for bølger, malet en masse cirkler. Da han skulle forklare, hvad det var, var svaret ‘det er mine tanker’.”

(Formidlingsudvikler Karen Bech Jessen, Trapholt.)

Foto: Trapholt

Vågenhed

En anden forudsætning for en god oplevelse er, at deltageren har det rette vågenhedsniveau (i fagsprog kaldet arousal). Vågenhedsniveauet kan både være for højt eller lavt i forhold til at være klar til at deltage i en oplevelse. For eksempel kan et højt niveau af vågenhed give sig til udtryk som uro, og gøre det vanskeligt at være til stede og lyttende ved en digtoplæsning. Er deltagerens vågenhedsniveau lavt inden digtoplæsningen, så falder vedkommende måske i søvn undervejs. Et hensigtsmæssigt vågenhedsniveau kan understøttes ved at etablere en fælles stemning inden oplevelsen. Det kan for eksempel gøres ved en fælles sang eller en anden fælles handling, der forbinder deltagerne med hinanden, og dermed hjælper til at koble dem til samme stemning og vågenhedsniveau.

Tempo

Sæt farten ned. Tal langsomt og tydeligt og giv ikke for mange informationer på en gang. Afsæt tid til skift. For nogle formidlere er det svært at holde pause i talestrømmen. Man kan være vant til at skulle have mange informationer ud over rampen på kort tid og at have et publikum, der sætter pris på en høj dynamik. Når målgruppen er mennesker med demens, kan det være en fordel at give plads til flere pauser, mere stilhed og ro.

Tilgængelighed

Arbejdet med relation, sanser, vågenhed og tempo kan øge tilgængeligheden for mennesker med demens, men der er også andre, mere fysiske overvejelser at tage i betragtning.

Beboere på plejecentre og brugere af dagcentre kan have vidt forskelligt funktionsniveau. Nogle er kørestolsbrugere og kan ikke sidde godt i almindelige stole, mens andre er gående uden det store besvær. Nogle har meget lav styrke i hænderne, eller kan kun bruge den ene hånd, mens andre sagtens kan arbejde med fuld mobilitet og finmotorik i begge hænder. Derfor kan det være godt at overveje, hvordan alle kan deltage på trods af fysiske udfordringer. Indeholder jeres aktivitet elementer, hvor deltagerne enten skal producere noget, eller gennemgå nogle bevægelser? Hvordan kan aktiviteten gradueres i forhold til deltagerens funktionsniveau? Tilpasning af fysiske aktiviteter kan ofte tænkes ind, så alle kan være med. I arbejdet med at graduere eller tilpasse aktiviteten, kan det være en god ide at sparre med en aktivitetsmedarbejder eller ergoterapeut fra pleje- og dagcentret.

Foto: Museum Jorn

Du kan dykke dybere ned i, hvordan der kan arbejdes med relation, sanser, vågenhed, tempo og tilgængelighed i rapporten *Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - god praksis, erfaringer og cases fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023*, som du kan hente på demensvenligkultur.dk/publikationer

Overvejelser om udvikling og implementering af løsninger

At udvide det eksisterende formidlingsrum

Det var et krav til de seks kulturinstitutioner, der medvirkede i projektet, at de skulle udvikle en løsning, der tog udgangspunkt i deres eksisterende formidlingsrum. En udfordring, som de har grebet vidt forskelligt an med seks forskellige, inkluderende og spændende løsninger som resultat. Generelt har det virket bedst for de deltagende kulturinstitutioner at tage udgangspunkt i et emne eller en metode, som de selv fandt interessant og centralt for netop deres kulturinstitution, og derefter tilpasset det til målgruppen. Arbejdermuseet valgte at tage udgangspunkt i deres populære udstilling om Anker Jørgensen og tilpassede den til målgruppen og rammerne på pleje- og dagcentre. Trapholt valgte at tage udgangspunkt i nærværende kunstoplevelser - noget de i forvejen arbejder med på museet. Biblioteket Frederiksberg stillede spørgsmålet: Hvordan kan vi skabe en bog for og med mennesker med demens? Østfyns Museer inviterede mennesker med demens med ind på deres magasiner og inkluderede dem i udvælgelsen af relevante kulturhistoriske genstande. Museum Jorn tog udgangspunkt i Asger Jorns tilgang til kunst: At kunst skal være for alle og der skal være plads til at eksperimentere. Danmarks Jernbanemuseum valgte, gennem film, brætspil og genstande, at invitere mennesker med demens med på togtur gennem Danmark. *Hvad er centralt for jeres kulturinstitution - og hvordan kan I udvide jeres eksisterende formidlingsrum?*

At genskabe en stemning

Flere af kulturinstitutionerne arbejdede med at overføre og genskabe en særlig stemning ude på pleje- og aktivitetscenteret. Arbejdermuseet lagde rød- og hvidternede duge på bordene, ligesom de har i deres cafe på museet. Jernbanemuseet gav de frivillige gamle konduktørkasketter på og satte små togrelaterede genstande på bordene. Museum Jorn satte kopier af Jorns malerier op i lokalet. Østfyns Museer lavede roll-ups med fotos fra Borgmestergården og Farvergården.

Har I en særlig stemning, som I gerne vil genskabe på plejecentret? Hvilke genstande eller greb kan understøtte det?

Frivilliges involvering i udviklingsprocessen

Enkelte frivillige havde inden projektets start udtrykt, at de gerne ville være med fra starten af projektet, men da vi kom i gang var det svært at rekruttere til især udviklingsprocessen. Biblioteket Frederiksberg havde god gavn af frivillige i deres udviklingsproces, hvor især perspektivet fra de frivilliges brug af aktiviteten var vigtig. Andre oplevede frivillige i udviklingsprocessen som en mulig barriere, da nogle frivilliges perspektiv ofte tog udgangspunkt i en lidt fastlåst forståelse af, hvad mennesker med demens synes er interessant - det vi tidligere har omtalt som "Madam Blå-tendensen".

I hvor høj grad - og hvor tidligt i processen - vil I involvere frivillige i udviklingen af jeres aktivitet?

Tilpasning - tilbagemeldinger og observationer

Når en aktivitet afprøves på målgruppen og sammen med frivillige, vil det ofte vise sig, at der er brug for at tilpasse aktiviteten. Tilbagemeldinger fra frivillige, personale samt beboernes reaktioner kan være gode rettesnore i forhold til, hvad der bør tilpasses. Erfaringen fra projektet er dog, at selve formidlingen af kulturinstitutionens genstandfelt, og den viden og erfaring, som kulturinstitutionens medarbejdere kommer med, bør veje tungt. Kulturinstitutionernes medarbejdere har en god fornemmelse for, om deltagerne har været med, og fået noget ud af aktiviteten. Observationer med førstehåndserfaringer af deltagernes oplevelse og reaktioner, samtaler med frivillige og personale om oplevelsen med fokus på før (hvordan deltagerne blev inviteret), under (observationer af deltagere og frivilliges oplevelser) og efter aktiviteten (hvordan aktiviteten har levet videre ved fx. snak, glæde, træthed eller andet) er alle gode veje til at blive klogere på, hvad der virker, og hvad der med fordel kan tilpasses.

Vil I benytte jer af observationer, interviews/samtaler eller andet i afprøvningen af aktiviteten?

Forankring

Det er vigtigt at gøre sig overvejelser om aktivitetens livscyklus, hvor den skal forankres og hvem der er tovholder. Det kan være på kulturinstitutionen, hos frivillige, på plejecentrene eller i kommunen. Ofte er det meget personafhængigt, hvordan aktiviteter bedst kommer til at leve videre. Hvis denne form for formidling er noget, I vil lave mere af, kan det være en fordel at forankre den i et fællesskab mellem jer, jeres frivillige og de interesserede plejecentre/kommunen. I projektet her er de fleste aktiviteter forankret i kulturinstitutionerne, hvor aktiviteten

kan lånes fra - enten som kuffert fra Jorn, en bog fra Biblioteket Frederiksberg, en genstandskasse fra Østfyns Museer eller en aktivitetskasse fra Trapholt. Jernbanemuseet har en aftale med aktivitetspersonale i Odense Kommune, hvor deres kuffert med aktiviteter og genstande i en periode bliver forankret. Arbejdermuseet har forankret aktiviteten hos frivillige fra Ældresagen. Et tema, der er gået igen i forhold til at forankre aktiviteten hos frivillige eller kommuner er, at det kan indebære et tab af kontrol med formidlingen fra kulturinstitutionens side. Da det er kulturinstitutionens udvidede formidlingsrum, kan det i nogle tilfælde være en fordel, at aktiviteten er forankret hos kulturinstitutionen selv.

Hvor og hvordan skal aktiviteten forankres?

Praktiske overvejelser

Der kan være en del forskellige praktiske overvejelser at gøre i forhold til aktiviteten: Hvordan transporteres materialet? Kan det være i en almindelig bil - eller måske på en cykel? Hvor skal det opbevares? Hvem har ansvaret for det? Hvis det for eksempel er en kasse med materialer: Skal der fyldes op med materialer, der forbruges - hvem gør det, hvem betaler og hvor ofte skal indholdet tjekkes? Skal der inkluderes en indkøbsliste over materialer, som de frivillige eller kommunen selv står for at stille til rådighed?

Hvilke praktiske barrierer og hensyn skal tages i betragtning?

“Blandt de vigtigste erfaringer i arbejdet med de frivillige er, at vi styrker deres medejerskab over aktiviteterne, når vi tilpasser og samler op umiddelbart efter afviklingen”

(Museumsinspektør Kristine Møller Gårdhus, Arbejdermuseet.)

Frivillige - rekruttering og samarbejde

Det var en målsætning for projektet, at formidlingen og aktiviteterne ude på pleje- og dagcentre skulle kunne varetages og faciliteres af frivillige. Udgangspunktet for dette var dels, at Ældre Sagens frivillige efterspurgte aktiviteter, dels et ønske om at finde modeller for realistiske, bæredygtige løsninger, som ikke kræver for store økonomiske og tidsmæssige ressourcer af kulturinstitutionerne.

Hvor og hvordan får man fat i frivillige?

Det var en større udfordring for projektet at skaffe frivillige end forventet. For nogle af de seks kulturinstitutioner var det en meget tidskrævende proces, mens det for andre gik lidt nemmere.

Det er således svært på forhånd at vide, hvor mange ressourcer det vil kræve at skaffe frivillige, og derfor kan det være en fordel at starte med denne opgave. Dog kan det være nødvendigt med en ret klar skitse af initiativet - herunder et klart billede af, hvad der forventes af de frivillige, før de melder sig under fanerne.

Vi havde et samarbejde med Ældre Sagens landsorganisation, der kunne hjælpe med kontakten til en række af deres lokalafdelinger tæt på kulturinstitutionerne. Ældre Sagen har 21.000**** frivillige, som er organiseret i 215 lokalafdelinger fordelt over hele landet. Resten af de frivillige blev fundet gennem lokale frivilligcentre og blandt kulturinstitutionernes egne frivillige. Andre muligheder er for eksempel frivillige der allerede er tilknyttet et pleje- eller dagcenter, eller lokalafdelinger af Alzheimerforeningen og Røde Kors.

Invitér indenfor

Det er en god idé at lave en invitation på en A4-side, som fortæller så kort og præcist om initiativet som muligt. Det giver de frivillige et hurtigt overblik og gør det muligt for lokalafdelinger og frivilligcentre at distribuere forespørgslen til deres medlemmer. Især er det vigtigt, at det fremgår tydeligt, hvad forventningerne er til de frivilliges indsats:

**** Kilde: Ældre Sagen

- Hvad består opgaven i?
- Hvor ofte, hvor mange timer og hvor lang en periode forpligter man sig til?
- Kræver det frivillige arbejde særlige forudsætninger eller interesser?
- Vil der være oplæring - og i så fald, hvad er omfanget af oplæringen?
- Hvem er målgruppen, og hvad er deres behov?
- Vil man stå alene med arbejdet, eller er man flere om det?

Invitér de frivillige ind på kulturinstitutionen. Indledningsvis kan det være til et informationsmøde, hvor de også har mulighed for at stille spørgsmål og møde de andre interesserede. Mange steder vil det være oplagt at tilbyde en rundvisning eller lignende i forbindelse med informationsmødet.

Hvad skal man være opmærksom på i samarbejdet med frivillige?

Kulturinstitutionerne, der deltog i projektet, har ofte italesat, hvor afgørende det er ikke bare at finde frivillige, men at finde de rigtige frivillige. En eller to frivillige med engagement, initiativ og motivation er langt bedre end ti, der hænger lidt i bremsen. Hvis man som kulturinstitution gerne vil have frivillige, der selv kan bære formidlingsopgaven ude på pleje- og dagcentre, så er det vigtigt at være tydelig omkring det. Ikke alle er trygge ved at stille sig frem eller at stå alene uden en professionel formidler fra kulturinstitutionen.

Kulturinstitutioner, der vælger selv at sende en formidler ud, har måske brug for en anden form for hjælp fra de frivillige - som at stå for kaffe, praktiske eller sociale opgaver. De frivillige skal vide, hvad de går ind til, så der skabes gode betingelser for et godt match.

Giv de frivillige en god oplæring. Især i forhold til de materialer og aktiviteter, som de skal ud og præsentere på plejecentrene, men også gerne i forhold til målgruppen. Inviter evt. en demenskoordinator fra kommunen eller en fra Alzheimerforeningen, der kan fortælle og svare på spørgsmål om demens.

Der ligger en indbygget uforudsigelighed både i målgruppen og i rammerne på pleje- og dagcentre. Det indebærer, at man må være indstillet på løbende at tilpasse aktiviteterne til deltageres dagsform og diverse hverdagshændelser på pleje- og dagcentre. Man må være klar til i ret høj grad at følge deltagerne og

deres behov. Det er meget vigtig viden for de frivillige, at denne tilpasning er langt vigtigere, end at de når igennem en bestemt aktivitet.

Overvej om der er praktiske forhold/barrierer, som skal imødekommes. Er der for eksempel transport? Hvem betaler for det? Er der meget, der skal slæbes på? Hvem gør det? Sørg for, at de frivillige har en fast kontaktperson på kulturinstitutionen. Overvej også om det er muligt at honorere de frivilliges indsats - for eksempel med fribilletter eller et årskort.

“Det er vigtigt at italesætte nødvendigheden af fleksibilitet i forbindelse med afviklingen. Med denne målgruppe er man nødt til at kunne skrue op og ned for aktiviteterne og ambitionsniveauet, mens man sidder med deltagerne. Og her har det betydet meget for de frivillige, at vi fra museets side har italesat, at det er helt i orden, at de ikke når alle aktiviteterne.”

(Museumsinspektør Kristine Møller Gårdhus, Arbejdermuseet.)

Samarbejde med pleje- og dagcentre

Erfaringer fra projektet viser en høj grad af interesse hos pleje- og dagcentre for at samarbejde med lokale kulturinstitutioner. Stort set alle, som vi var i kontakt med, var meget interesserede i at samarbejde.

Indgangen til samarbejdet varierer fra kommune til kommune. Ofte vil det i større kommuner være gennem forvaltningen eller demenskoordinatorerne, at der skal etableres kontakt, hvor det i mindre kommuner ofte er nok at ringe til forstanderen på det enkelte plejecenter.

Når kontakten er etableret, er det vigtigt at få en relation til stedet og personalet - optimalt at invitere dem på besøg i jeres kulturinstitution og/eller selv komme på besøg hos dem. Etablér i fællesskab kontaktpersoner hos jer og institutionen - gerne en leder og en medarbejder, hvis muligt, som kan sparre i udvikling og tilpasning af aktiviteten. Lederen har mandatet til at sætte noget i værk, og medarbejderen har motivationen til at få det til at ske. Derfor er det også en fordel, hvis den medarbejder, I har kontakt til, har interesse for jeres genstandsfelt.

Der er mange ting, som kan forsøges aftalt inden aktiviteterne. Dog er det, realistisk set, ikke alt, der i pleje- og dagcentres virkelighed og dagligdag kan aftales på forhånd. Derfor er det en god ide at aftale en opfølgning med kontaktpersoner i forhold til tilpasning af aftaler. Herunder lister vi nogle bud på opmærksomhedspunkter:

- Antal deltagere
- Deltagernes funktionsniveau
- Hvor mange medarbejdere der deltager eller hjælper
- Hvor lang tid aktiviteten varer
- Hvilken type rum, møbler med mere, der er brug for
- Ikke at blive afbrudt unødigt undervejs
- Hvornår og hvordan inviteres deltagerne
- Er det deltagere, der er interesseret i emnet/genstandsfeltet?

Erfaringsmæssigt kan det være svært i en travl hverdag på plejecentret at leve op til alle aftaler og ønsker hver gang, men en løbende dialog og en forståelse for hverdagens udfordringer understøtter et godt videre samarbejde.

Foto: Trapholt

I langt de fleste tilfælde har aktiviteterne i projektet været afholdt med glade, interesserede deltagere og medarbejdere, men ofte bliver aktiviteter forsinkede. Det kan for eksempel skyldes, at beboerne lige skal spise færdig, skal på toilettet eller skal skifte tøj. Enkelte gange er det sket, at plejepersonalet har inviteret op mod 25 deltagere, hvor aftalen var 6-8. Det er også sket i enkelte tilfælde, at aktiviteten blev nødt til at flytte fra det aftalte rolige rum til et fællesområde med mere larm og aktivitet. En vis grad af uforudsigelighed kan således være et vilkår, som man må arbejde inden for. En måde at imødekomme det på, kan være at tænke over en plan B:

- Hvad gør vi hvis der er flere/færre end vi regner med?
- Hvordan kan vi forkorte aktiviteten ved behov?
- Hvordan kan vi skabe stemning og fokus på vores aktivitet, selvom der er andre lyde/ting der foregår?

Anker to go – demensvenlig kulturaktivitet med Arbejdermuseet

Af Museumsinspektør Kristine Møller Gårdhus og Vicedirektør Linda Nørgaard Andersen, Arbejdermuseet.

Flere og flere danskere lever med demens. Og mens mange i begyndelsen af sygdommen kan fortsætte livet som hidtil, trækker 83% sig fra de sociale- og fritidsaktiviteter, herunder kulturoplevelser, som har været en central del af deres identitet og deres sociale liv. Det skyldes både sygdommens karakter, bekymringer for at for eksempel et museumsbesøg skal blive ubehageligt, men også at mange kulturinstitutioner, og samfundet i det hele taget, langt fra altid er demensvenlige. Med mere end 130.000 besøgende og små udstillingsrum i en gammel, fredet bygning med en vanskelig wayfinding har Arbejdermuseet desværre en række udfordringer for mennesker med demens. For Arbejdermuseet har det derfor været en stor motivation, at projektet *Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre* har kunnet give museet og dets medarbejdere de erfaringer og en viden, der kan gøre arbejderhistorie tilgængelig og som sikrer, at museet kan bidrage til at mennesker med demens kan bevare et aktivt kulturforbrug.

Mennesker med demens er først og fremmest en meget uforudsigelig og en usædvanlig sammensat gruppe med mange forskellige forudsætninger for at lære og tilegne sig nye og meningsfulde oplevelser. Men det er også mennesker, som deler den skæbne, at den hverdag, og de aktiviteter, der styrker deres identitet og oplevelsen af, hvem de er, ændres markant i takt med sygdommens udvikling. Som et museum, der er dybt optaget af, hvordan kultur kan skabe social inklusion og styrke sociale relationer mellem mennesker, var det oplagt at træde med ind i projektet omkring demensvenlige kulturaktiviteter på plejehjem og dagcentre. Vores aktiviteter har været tilrettelagt sådan, at den enkelte borger med demens blev støttet i at udtrykke følelser og identitet og tager afsæt i museets samlinger og udstilling om Anker Jørgensen. Aktiviteterne er blevet formidlet og afviklet af frivillige på en række københavnske plejehjem og dagcentre gennem 2023.

Skab et stærkt narrativ med tydelige formidlingspointer

Anker Jørgensen levede på alle måder et usædvanligt liv. Han kom til verden i en faldefærdig kolonihave på Amager i sommeren 1922, voksede op som forældreløs hos sin tante på Christianshavn og blev allerede som ung aktiv både i modstandsbevægelsen og fagbevægelsen. Han blev i 1972 den første og hidtil eneste ufaglærte statsminister og døde i 2016 som arbejderbevægelsens grand old mand - og med demens.

Netop Ankers livshistorie og hans mange efterladte arkivalier, breve, dagbøger etc. har været omdrejningspunktet for Arbejdermuseets nye demensvenlige kulturtiltag. Valget af Anker tog afsæt i ønsket om at bygge aktiviteten op omkring en personhistorie, som vi forestillede os, at mange af de frivillige ville opleve som inspirerende og have et personligt kendskab til, og som derfor kunne bidrage til, at de følte sig trygge i at formidle historien og aktiviteterne. Men også fordi vi forestillede os, at de aktiviteter, der kunne knyttes op omkring Anker, artefakterne og arkivalierne, ville kunne stimulere særligt balance-, berørings- og synssansen hos målgruppen.

Aktiviteten er blevet materialiseret i form af en "Anker to go" kasse, som indeholder en pixiudgave af hans livshistorie inddelt i korte kapitler, kopier af hans private fotoalbums med motiver af hans familie og livsbegivenheder, Ankers yndlingsange og passager fra noget af den skønlitteratur han gennem livet ofte vendte tilbage til. Derudover indeholder det hans eget fabrikerede gymnastikprogram, som han gennemførte på statsministerkontoret hen over sommeren og efteråret 1973, masser af fotos med Anker og citater og spørgsmål, der fungerer som samtalestartere.

Erfaringerne med "Anker to go" kassen har været positive. Flere af de frivillige, der har afviklet aktiviteterne, har givet udtryk for, at det har været nemt at tilgå historien og aktiviteterne: *"Det er jo nærmest som om Ankers liv kunne sammenlignes med et eventyr"*, som en af de frivillige udtrykte, mens en anden fremhævede: *"Jeg kan selv formidle historien, fordi det er en periode i historien, som jeg selv kan huske"*. Men også borgerne med demens har undervejs genkaldt brudstykker af deres egen livshistorie i regi af Ankers. Nogen delte fx, hvordan de pludselig huskede at spise kartofler under oliekrisen, en kvinde hvordan Anker havde budt hende op til dans, mens spørgsmålene gjorde, at der var en mand der pludselig huskede, at han havde sunget i kor i skolen, som førte til en samtale mellem alle deltagere om dengang, de gik i skole, og på den måde en mulighed for at udtrykke deres identitet og følelser og formidle deres egen historie.

Foto: Arbejdermuseet

Foto: Arbejdermuseet

Skab et trygt rum for deltagelse – for frivillige og deltagere

Mennesker med demens er en ny målgruppe for museet og for flere af de frivillige. Det er en målgruppe, der kan være uforudsigelig. Fra projektets start har vi derfor haft et stort fokus på, hvordan vi kan skabe et trygt rum for deltagelse. Både for de frivillige i form af at prioritere god tid til samtaler før, under og efter afviklingen af aktiviteten. Men også for borgerne med demens ved for eksempel at indlede aktiviteten helt stille og roligt ved et bord med kaffe og med blødt brød (Ankers favorit). Blandt de vigtigste erfaringer i arbejdet med de frivillige er, at vi styrker deres medejerskab over aktiviteterne, når vi tilpasser og samler op umiddelbart efter afviklingen. Men også at det er vigtigt at italesætte nødvendigheden af fleksibilitet i forbindelse med afviklingen. Med denne målgruppe er man nødt til at kunne skrue op og ned for aktiviteterne og ambitionsniveauet, mens man sidder med deltagerne. Og her har det betydet meget for de frivillige, at vi fra museets side har italesat, at det er helt i orden, at de ikke når alle aktiviteterne. Mens en anden vigtig erfaring har været, at det er at foretrække, at den frivillige starter med en mindre gruppe for at øge sandsynligheden for, at de får en positiv første oplevelse og så med tiden kan tage lidt større grupper. I en travl hverdag på kulturinstitutionen kan det være en udfordring at skulle afsætte den nødvendige

tid, men det er helt afgørende for kvaliteten af afviklingen og de frivilliges oplevelse af medejerskab og forudsætninger for afvikling.

Inddrag eksperter

Mennesker med demens oplever ofte at blive konfronteret med det, de ikke kan. Og vi blev tidligt konfronteret med nødvendigheden af at tilpasse vores indhold og aktiviteter til den daglige virkelighed for mennesker med demens ved at finde balancen mellem aktiviteter og opmuntring til deltagelse på den ene side og forståelse for de begrænsninger mennesker med demens lever med på den anden side. Den balance ville vi på museet ikke have kunnet skabe uden den sparring og udveksling af viden og metodikker, som har været mulig gennem samarbejdet med Friberg Formidling og de øvrige deltagende institutioner.

Afrunding

En af de vigtigste erfaringer fra projektet har været, hvordan mødet med Ankers historie har demonstreret, hvordan kreativitet og fantasi bevares længe hos mennesker med demens. Deltagerne har været engagerede i aktiviteterne, som har vækket erindringer og minder, som deltagerne har kunnet udtrykke. Men mere end det: I mødet mellem deltagerne og de frivillige har man fornemmet, hvordan det har skabt en gensidig glæde og dermed skabt en fælles social oplevelse og platform for at udveksle historier og interesser.

Vi gør som Jorn - Demensvenlige kunstkufferter fra Museum Jorn

Af Formidlingsmedarbejder Jane Bjerg Christensen, Museum Jorn.

Den ældre herre har armene over kors og bedyrer, at han bestemt ikke skal have hænderne i leret. Han vil hellere høre mere om ham Asger Jorn. Og det gør han så, imens vi alle - demensramte borgere, den sundhedfaglige medarbejder, kunstformidleren og frivillige fra museet - sidder omkring bordet. Bortset fra den ældre herre, der lytter, har vi alle hænderne i en klump ler. Det er som om den fælles aktivitet åbner samtalen. Vi er sammen. Om noget. Vi er til stede med hver vores baggrund, viden og historie. Vi snakker sammen. Om Jorn. Om museet. Om kunst. Om folk i byen, som især de frivillige kan fortælle om. Om ler. De frembringelser, der springer ud af leret, har hver sin forunderlige berettigelse. Det er i Asger Jorns ånd, det der sker om bordet. Kunst skal og kan være noget for alle. Der er plads til at eksperimentere, og der er ikke noget klart mål, der skal nås.

I månederne inden havde vi gjort os mange forestillinger om, hvordan vi kunne skabe demensvenlige kunstoplevelser for borgere på pleje- og dagcentre i Silkeborgområdet. Jonas Holsbæk fra Friberg Formidling havde været på Museum Jorn nogle gange. Han havde klædt personale og de frivillige på ved at fortælle om demens, og om hvordan vi i mødet med demensramte kunne imødekomme deres særlige forudsætninger. Vi havde derfor meget fokus på rammesætningen og på det sensoriske i opbygningen af det tilbud, som Museum Jorn bidrager med i dette projekt. Vi ville især prøve at gøre tilbuddet

- enkelt og med klare rammer
- procesorienteret og anerkendende
- sensorisk aktiverende

Foto: Museum Jorn

På den baggrund udviklede vi tre forskellige kunstkufferter, som vi tager med ud til pleje- og dagscentre under overskriften "Vi gør som Jorn". Gennem besøgene får en mindre gruppe på 5-7 demensramte borgere mulighed for at opleve "en lille bid" af Museum Jorn i velkendte og trygge rammer. De tre kufferter tager hver især udgangspunkt i en udtryksform, så der er mulighed for at vælge imellem TRYK, MAL og FORM. Alle kufferterne er forankret i Asger Jorns kunst. Vi har derfor reproduktioner med udvalgte kunstværker og billeder af museet og Asger Jorn med. Billederne danner rammen om en kort fortælling og dialog om Jorn, museet og kunsten. Det er det, der indleder besøget. Herefter tilbydes de deltagende borgere selv at prøve kræfter med den givne udtryksform. Resultatet af dette, for eksempel et maleri, en lerskulptur eller nogle tryk, beholder borgeren efterfølgende. Vi forærer desuden borgerne postkort med de billeder, vi har vist under besøget. På den måde håber vi, at oplevelsen efterfølgende kan erindres sammen med pårørende og personale ved hjælp af billederne og det lille kreative produkt.

Vi har gjort os nogle værdifulde erfaringer på vores besøg. Dels har vi fundet ud af, at de lokaler, vi får stillet til rådighed på pleje- og dagcentre, typisk også har

mange andre funktioner, så det har været svært at reducere stimuli i rummet, som vi ellers var blevet tilrådet. Intentionen var desuden at bruge musik til at skabe en rolig stemning forud for aktiviteten. Det er dog ikke altid lykkedes, da der ofte er foregået meget andet i samme rum, og vi har af den årsag tænkt, at yderligere input ville have den modsatte effekt.

Vi oplevede, at det sundhedfaglige personale spillede en positiv rolle i at kende borgerne godt og derfor kunne hjælpe med at skabe en god oplevelse. Omvendt har tilstedeværelsen af meget personale også gjort, at de deltagende borgere er kommet i undertal og "druknet" lidt. Det har fx skabt meget snak på kryds og tværs med de mange mennesker - noget der muligvis har været en distraherende faktor. De deltagende borgere, vi mødte, havde et meget varierende funktionsniveau. Det betød, at hele vores tilbud i højere grad skulle tænkes som en ramme for en oplevelse, der ville kunne tage sig meget forskelligt ud på det enkelte besøg. Det er noget, der stiller store krav til formidleren og de frivillige i situationen, idet der er behov for at kunne aflæse gruppens og den enkeltes behov og afstemme tilbuddet herefter. Det er naturligvis noget, vi allerede gør, når vi formidler i museets egne rammer. Men her foregår det i nye sammenhænge og skal justeres efter de forhold, der gør sig gældende på det enkelte dags- eller plejecenter.

Foto: Museum Jorn

Besøgene har altså formet sig meget forskelligt. Det lille oplæg, som vi indleder besøget med, fanger eksempelvis borgernes interesse i varierende grad. Men vi fornemmer alligevel, at det er et vigtigt element i at skabe et fælles rum og en samhørighed i situationen.

Vi har oplevet en klar aktivering af borgernes erfaringsverden og skabelse af associationer - særligt i den praktiske del. Enkelte har fortalt om, at de selv har for eksempel malet eller tegnet. Nogen har vi oplevet gå til leret, som var det bagedej, måske fordi en af redskaberne er en kagerulle. Flere kendte så meget til Asger Jorn, at de har fortalt personlige anekdoter.

Både borgere og personale har udtrykt generel glæde over besøgene, idet det giver adspredelse og en god oplevelse i hverdagen. På et plejecenter fortalte de, at de som personale selv kunne have svært ved at motivere borgerne med den

Foto: Museum Jorn

slags aktiviteter, fordi de blev betragtet som barnlige, men at vores besøg kunne igangsætte og skabe en meningsfuld ramme om dem. Flere steder oplevede vi også, at besøget gav anledning til, at personalet selv fik lyst til at sætte noget lignende i gang i dagligdagen.

På Museum Jorn har vi en fantastisk gruppe frivillige, hvoraf flere gerne vil bidrage til dette projekt. Imidlertid har vi også mødt en vis usikkerhed hos de frivillige i forhold til selv at tage ud med kufferterne til netop denne målgruppe. Vi valgte derfor, at besøgene skulle varetages af en formidler fra museet i samarbejde med en frivillig, og det har fungeret rigtigt godt.

På baggrund af de erfaringer, som besøgene under dette projekt har givet os, har vi planer om, at vi på sigt vil gøre kufferterne til et tilbud, der kan lånes af pleje- og dagscentre med henblik på, at de kan lave en lignende oplevelse varetaget af det sundhedsfaglige personale og evt. lokale frivillige. Vi har derfor udviklet en vejledning til kufferterne, der retter sig specifikt mod brug af kufferterne uden forhåndsviden om Asger Jorn og hans kunstneriske virke. I vejledningen vil der for eksempel være en tekst til oplæsning, der spiller sammen med billederne i kufferterne.

Museum Jorns deltagelse i projektet har betydet, at vi har kunnet give en ny målgruppe mulighed for at høre om Asger Jorn og være kreativt skabende. Vi har høstet gode og brugbare erfaringer med at flytte formidlingsrummet ud i rammer, der ikke var vores egne, og dermed afsøgt, hvilke muligheder, det kan åbne op for. Det har ikke mindst været en stor glæde for alvor at efterfølge Jorns ønske om, at kunsten skal være der, hvor mennesker er - en del af hverdagslivet.

Nærvær med Trapholt - i vante rammer

Af Formidlingsudvikler Karen Bech Jessen, Trapholt

En demensvenlig, nærværende kunstoplevelse

Trapholt har udformet en demensvenlig kunstoplevelse, som har til formål at gøre Trapholts formidlingsrum tilgængeligt for mennesker med demens på pleje- og dagcentre, som ikke selv kan nå ud til Trapholt.

Trapholt har gennem flere år haft fokus på nærværende kunstoplevelser. Disse tager udgangspunkt i mødet mellem det enkelte menneske og et værk. Her forskydes fokus fra viden og vurdering af værkets formål til publikums her-og-nu oplevelse af et værk. I den nærværende kunstoplevelse findes der altså ingen rigtige eller forkerte svar, men derimod en mulighed for at mærke og sætte ord på, hvad kunst gør ved én og hvordan den gør det.

Ønsket har været at skabe et positivt, opbyggende og inkluderende møde med kunsten, der kan bidrage til den nærende og ligeværdige samtale mellem mennesker med demens, deres pårørende og de frivillige på pleje- og dagscentre.

Sanselige samtaler med udgangspunkt i værker og materialer

For at gøre oplevelsen med kunst så autentisk som muligt, har Trapholt udvalgt tre værker, der er blevet reproduceret i reel størrelse. På den måde kan man mærke værket og få en helstøbt oplevelse.

Værkerne er valgt ud fra tre forskellige temaer, der kan vække minder for beboere med demens.

De tre værker var Knud Kyhns "Sortænder på træk", Ejnar Nielsens "Kone fra Gjern" samt Folmer Bendtsens "Familien fra Nørrebro".

Til hvert værk er der produceret materialekasser, der tilgodeser forskellige sanselige tilgange til værkerne.

Dette giver større mulighed for, at de frivillige kan finde en indgang til værkerne, hvor de føler sig på sikker grund, og borgeren med demens kan for et øjeblik opleve en kreativ måde at være i verden på.

Kunst ud af huset

Trapholt har været ude på tre forskellige dag- og plejecentre, hvor personalet har valgt, hvilke beboere der skulle med i projektet. De har fundet egnede lokaler, og på to af stederne var der dækket op med kaffe som start på besøget. Nogle af beboerne har været med alle gange, andre har været med nogle af gangene. Beboerne er primært valgt ud fra, om de er/har været kunstinteresserede.

Det har været svært at rekruttere frivillige på dag- og plejecentrene og er kun lykkedes ét af stederne. Trapholt har selv fundet frivillige, der har været med Trapholts formidlingsansvarlige ude på centrene til de første afprøvninger og dernæst selv stået for forløbene.

Foto: Trapholt

Selve metoden

Beboerne starter med at sidde ved et værk i 3 minutter, hvor de laver nærværende kunst: Ser og mærker kunstværket på egen krop. Efter en dialog om, hvad man har set og oplevet, tages en oplevelseskasse til det pågældende værk frem.

De tre oplevelseskasser undersøger de tre temaer *naturen, mindet og mennesket*, og centrerer sig omkring tre udvalgte værker fra Trapholts samling. Yderligere indeholder hver kasse sange, digte, uddrag fra en roman eller en novelle, føle-genstande, samtalekort og en kreativ aktivitet; akvarel eller collage. Oplevelsen følger ikke en kronologisk rækkefølge, rummer ikke en begyndelse og en slutning, men er derimod drevet af sit publikums umiddelbare interesser og behov på den pågældende dag.

Foto: Trapholt

Involvering af personale på pleje- og dagscentre

Personalet har de tre steder været meget begejstret for værkerne og de tilhørende oplevelseskasser og har selv brugt det til andre beboere på plejecentret. Personalet har følt sig mere sikre i projektet, efter at det er kommet i gang, og kan se, at de kan mestre oplevelsen af nærværende kunst med deres beboere.

Det har klart været en udfordring at finde frivillige på pleje- og dagcentre. En måde at imødekomme det på kunne være, at man tog ud på de pågældende steder og lavede en session for ansatte og pårørende, så de fik det oplevet på egen krop og fik en indføring i, hvordan man kan bruge materialerne. På den måde vil man måske undgå, at personale og pårørende føler sig usikre.

Det er vigtigt, at man finder et lokale, hvor man ikke bliver forstyrret af genstande i rummet eller lyde udefra. Det er en god idé, at stedet sørger for kaffe, så man starter op stille og roligt og er til stede.

Projektets virkning

Besøgene på de tre plejecentre har givet nogle fine og betydningsfulde oplevelser. Både for beboere med demens, pårørende, plejere, frivillige og Trapholts formidlingsansvarlige.

Kunstværkerne har åbnet op for mange fine samtaler, der er gået i mange forskellige retninger. Der har været en stor grad af fordybelse, og det har ikke været svært at sidde i så lang tid ved værkerne. At sidde og se på et værk sammen har givet en fællesskabsfølelse, der suppleres af de forskellige øvelser.

En af gangene, hvor naturen var i centrum, sad en beboer og pårørende og malede bølgenes bevægelser med akvarel, samtidig med de rørte ved muslinger og sten og hørte lyden af bølger. Der var en ro, hvor man kun hørte bølgerne og beboernes bevægelse af penslerne. En af beboerne havde i stedet for bølger, malet en masse cirkler. Da han skulle forklare, hvad det var, var svaret: "Det er mine tanker".

Ved oplæsning af noveller og digte har der ligeledes været stor ro og fordybelse. De fleste har siddet og nydt lyrikkens rytme, og nogle få har genkendt det oplæste værk. Ved sange har flere udtalt, at de ikke kunne huske sangen, men da man først kom i gang, kunne de fleste synge med uden at læse teksterne.

At føle på genstande har givet anledning til mange samtaler, der alle er gået i mange forskellige retninger. Men hver gang har de haft mange minder at tale ud fra. Som en af beboerne udtalte: "Hvor er det dejligt at få lov til at sige så meget".

Udtalelse fra leder på et plejecenter:

”Der er i hvert fald ingen tvivl om, at mange sanser kommer i spil, når man kigger på - og arbejder med - kunst. Beboerne bliver fyldt op med glæde, og den lagres i kroppen og giver dem noget godt og meningsfuldt – selvom flere ikke kan huske eftermiddagen med kunstprojekt få timer efter. Sanserne øger deres erindring, kommunikation og fællesskab – selvfølgelig nogle mere end andre.”

Foto: Trapholt

Kulturhistorien er til at tage og føle på - genstandskassen fra Østfyns Museer

Af Museumsinspektør Nicolai Arbirk Knudsen, Østfyns Museer

Østfyns Museer har igennem en længere årrække haft demenstilbud på de forskellige afdelinger. Målgruppen har dog hovedsageligt været yngre borgere med demens og/eller borgere med begyndende demens. Museet har i den forbindelse ikke haft særlige tilbud til de borgere, der ikke selv kommer ud på museets afdelinger. Derfor gav det enormt meget mening for Østfyns Museer at kaste sig ud i projektet *Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre*.

Den kulturhistoriske afdeling på Østfyns Museer valgte at tolke opgaven på en måde, der indebar en stærk dialog og samarbejde med både borgere med demens og plejepersonale. Flere borgere og personale blev inviteret til museets købmandsgårde (Borgmestergården og Farvergården). På disse møder blev det besluttet, at det var de to gårdes rammer, der var det "magiske" - og det var noget, der skulle bruges.

Der blev udarbejdet en kasse med historiske genstande. Genstandene var kopier, fremstillet til dette projekt, af artefakter som kan findes på museet, og som borgerne fandt interessante under udvælgelsesprocessen. Som en del af denne proces var borgerne flere gange på besøg på museets magasiner og kigge på genstande. Undervejs blev genstande så valgt fra, ud fra forskellige parametre. Det kunne for eksempel være, hvor svært det var at få lavet en kopi og hvor svært genstanden var at transportere og håndtere.

De valgte genstande var:

- Ølkrus fra 1600-tallet
- Øllejre fra 1800-tallet
- Kafferister til støbejernskomfur
- Hønseringe
- Glasperler
- Amandafigur
- Model af Nyborg Slot

Disse genstande blev samlet i en flot kasse, og hvor det var muligt blev der tilføjet dufte i genstanden. Så mange sanser som muligt skulle kunne inddrages til hver genstand. Derudover blev der fremstillet roll-ups med historiske billeder. Dette var for at lave en scene/ramme, der mindede om de to købmandsgårde. Undervejs i forløbet blev der fremstillet flere roll-ups. Det skete på baggrund af ønsker fra frivillige og borgere om billeder fra det lokalområde, som dag- eller plejecenteret lå i - og ikke kun fra Nyborg/Kerteminde by.

Derefter blev kassen og genstandene fremvist for plejepersonalet i Nyborg og Kerteminde Kommune, så de også kunne komme med deres vurdering af produktet. Derefter tog museet på besøg på to dagcentre og afprøvede forløbet - med stor succes.

Rekrutteringen af frivillige viste sig at være langt mere krævende end forventet - og at der skulle skaffes frivillige til to kommuner var dobbelt så svært. Hvis museet skulle gøre dette igen, ville vi i stedet for tage fat i de kontakter, museet i forvejen har.

Museet oplevede også, hvordan der var stor forskel på de frivillige og deres viden og mening om demens. Nogle var pensioneret fagpersonale, andre deltog på baggrund af familiemedlemmer med demens, og andre igen havde ingen viden om demens. Det var problematisk for nogle af de frivillige, at de ikke havde været med i udvælgelsen af genstande. Der blev blandt andet efterspurgt Madam Blå flere gange. Her skal det dog nævnes, at borgerne specifikt havde undgået disse genstande i deres udvælgelsesproces. Som en borger formulerede det: *"Så gammel er jeg sgu ikke, at jeg kan huske det. Så hellere giv mig en god historie om øl og fester."*

Da de frivillige til de to hold var udvalgt, skulle de så oplæres i brugen af genstandskassen. Der blev udarbejdet tekster til hver genstand om dens historie og brug. Hver tekst var inddelt i forskellige kategorier, tilpasset til forskellige grader af demens. Derudover var der også samtaleemner til hver genstand.

Planen var, at forløbet blev startet med en sang og afsluttet med en sang. Det var dog ikke alle de frivillige, der havde lyst til at synge. Det var heller ikke alle frivillige, der brugte roll-ups. Når forløbet var sat i gang, varede det i gennemsnit 30 minutter.

Foto: Østfyns Museer

Da projektet var sat i gang, var dialogen god med både frivillige, plejepersonale og demenskoordinatorerne. Alle var glade for projektet og syntes, at det gav mening. Fra museets side gav projektet også en tættere dialog med pleje- og dagcentrene, og det har efterfølgende medført flere besøg fra centrene til museet og besøg af museumsinspektørerne på centrene. De frivillige i Nyborg har efterfølgende beholdt kassen, og den bruges stadig. Derudover er der lavet en aftale med den kommunale demenskoordinator om, at der 1-2 gange om året laves ture på museets magasiner for borgere med demens. Her skal der udvælges nye genstande til kassen. Det er gjort med baggrund i den positive respons fra borgerne, da de var med i den oprindelige udvælgelsesproces.

Økonomisk er dette forløbs største pengesluger mandskabstimerne i startprocessen. Mange timer kunne spares, hvis rekrutteringen af frivillige havde forløbet lettere. Ellers kræver det ikke meget forberedelsestid, da de historier, som museet skrev ned, er en del af museets grundhistorier. Østfyns Museer har i en årrække kørt forskellige demenstilbud og aktiviteter. Det interessante ved dette tilbud var, at en del af deltagerne var borgere, museet ikke havde haft kontakt med før. Årsagen til dette var især, at mange af deltagerne var så dårlige, at de ikke kunne tage imod de øvrige tilbud, museet har. Ved at museet kom ud til dem, blev de inkluderet. Selv borgere med meget svær demens fik livskvalitet ud af at deltage i forløbet. Det gjaldt også nogle, som ikke længere havde talens brug. Plejepersonalet havde stor ros til forløbet og udtrykte håb om, at det fortsætter. For museet har projektet været en mulighed for at bidrage yderligere til en samfundsmæssig og social værdiskabelse i lokalsamfundet.

Samtalebiograf og rejsespil fra Danmarks Jernbanemuseum

Af Museumsinspektør Maria Breddam Slæggerup, Danmarks Jernbanemuseum

På Danmarks Jernbanemuseum udviklede vi to forskellige aktiviteter under det overordnede emne "På tur" – Samtalebiograf og Rejsespil. Begge aktiviteter afvikles med udgangspunkt i en rejsekuffert i hvilken de frivillige finder praktiske oplysninger om aktiviteten, forslag til samtale spørgsmål, uniformskasketter, billetter, billettang samt de nødvendige elementer til henholdsvis filmfremvisning og spilopsætning. Begge aktiviteter sættes op som en rejse, hvor de frivillige iført uniformskasketter deler billetter ud, kontrollerer og klipper billetterne samt aktivt inddrager de stationer, der passeres undervejs i henholdsvis film og spil.

Samtalebiograf

Formålet med samtalebiografen er at skabe gode oplevelser for mennesker med demens og at facilitere hyggelige samtaler beboere og frivillige imellem. Samtalerne kan centrere sig om minder, det levede liv og oplevelser fra en tid, som mennesket med demens stadig kan huske, men det kan også være nye refleksioner, som ikke tager udgangspunkt i hukommelsen. Filmklippene er primært fra perioden 1940-1970, og vil af den grund formentlig fremkalde minder for tilhørerne, men det er ikke nødvendigt for samværet, at de hver især får talt om, hvad de har oplevet. Det vigtigste er, at filmklippene og det tilhørende dialogmateriale giver anledning til gode oplevelser sammen med andre.

Filmklippene er i første omgang lagt ind på en underside på www.jernbanemuseet.dk. Der er otte film og klip af forskellig varighed og tilhørende dialogmateriale. Der er fire klip af 1-4 minutters længde, tre klip af 4-7 minutters længde og en enkelt film af 13 minutters længde.

I samarbejde med Friberg Formidling har vi vurderet, at aktiviteten egner sig bedst til en gruppe på 2-8 deltagere og 2 frivillige.

Rejsespil

Som med samtalebiografen centrerer rejsespillet sig om gode oplevelser og hyggelige samtaler for mennesker med demens. Hen over otte puslespilsbrikker fordeler ruten sig med nedslagene København H, jernbaneoverskæring/landskab, Lillebæltsbroen, interiøret i et IC3-tog, på Storebæltsfærgen, salgsvognen, stationsbyen og Odense St. Ved hjælp af en spillebrik – der vælges enten et damplokomotiv eller et diesellokomotiv – flytter deltagerne sig fra brik til brik. Halvvejs i spillet, om bord på Storebæltsfærgen, er der kaffepause.

De frivillige vælger selv, om de vil samle puslespillet på forhånd eller gøre det sammen med beboerne. Der er samtalekort til de enkelte brikker med forslag til spørgsmål eller emner, som kan hjælpe samtalen på vej.

I samarbejde med Friberg Formidling har vi vurderet, at aktiviteten egner sig bedst til en gruppe på 2-8 deltagere og 2 frivillige.

Foto: Jonas Holsbæk

Prøvesituationerne

Både Samtalebiograf og Rejsespil er udviklet til 2-8 deltagere, men ved alle prøvesituationer har deltagerantallet ligget mellem 12 og 18. Det har haft betydning for planen og for, hvordan aktiviteten er blevet kørt. Aftalen med plejecentrene har været, at de selv stod for at vælge, hvilke borgere, der kunne have gavn af aktiviteten, og ved én prøvesituation havde den pågældende leder valgt at melde det ud som et åbent hus-arrangement, hvor 15 beboere dukkede op. Materialet kan godt fungere til mange, men det gør det mindre intimt og sværere at bruge de medfølgende samtalekort. Aktiviteten har som regel taget omkring en time.

I forhold til de frivilliges deltagelse har det også vist sig vigtigt, at der altid er to frivillige. Ved biografen skal der være én, der kan stå for det tekniske og én der står for samtalen, mens det ved spillet har været givtigt, at deltagerne kunne deles i to mindre grupper.

Til den første prøveaktivitet havde vi medbragt en mindre mængde rekvisitter, som kunne supplere oplevelsen. De har vist sig at være rigtig populære og gode samtalestartere i sig selv, så undervejs har vi skruet op for mængden af disse. De er ligeledes gode til at holde aktiviteten og samtalen på emnet. Billeder, fx de billeder der indgår på spillebrikkerne, er også rigtig gode samtalestartere. Der har været stor forskel på beboernes involvering, naturligvis også afhængig af, hvor langt i deres sygdomsforløb de har været, men nogle af de mindre snakkesalige har netop kunne involveres ved hjælp af rekvisitter og billeder. Samtalekortene har næsten ikke været brugt, men vores frivillige mente alligevel, at de var gode at have i baghånden.

I forhold til filmvalg og valg af spillebrikker har vi tænkt relativt bredt og inden for det overordnede emne (jernbanen) kan man både komme ind på lokalbaner, udenlandsrejser, Hovedbanegården, færgeture, pendling, DSB's ansatte, udflugter, broer, letbaner og S-tog. De emner, der er blevet talt mest om, har været de nære og lokale. Beboerne har været optagede af den lokalbane, de kunne huske, Lillebæltsbroen og færgeturen over bæltet. Hovedstaden og udenlandsrejserne har de været mindre optagede af. Det har gjort, at vi har reflekteret mere over, hvordan vi kunne inddrage det lokale perspektiv endnu mere, fx ved at bruge film fra fynske lokalbaner frem for S-togets indvielse eller en tur til Rom.

Foto: Jonas Holsbæk

Både Samtalebiograf og Rejse spil har fungeret godt på hver deres måde. Beboerne er meget begejstrede for de gamle film, der er udvalgt til Samtalebiografen, men det kræver mere af de frivillige i forhold til det tekniske aspekt, og kan ikke kombineres med fx eftermiddagskaffe, da beboerne ikke kunne koncentrere sig om begge ting samtidig. Rejse spillet blev i højere grad en aktivitet med flere elementer – spil, rekvisitter og eftermiddagskaffe – som fint kunne kombineres.

Reaktioner fra de involverede

Overordnet set har der været god respons fra de deltagende beboere. Mange har deltaget i samtalen og fortalt om deres oplevelser med jernbanen og rejser med tog. Mange perspektiver er blevet bragt i spil, og ved en enkelt prøvesituation deltog et

barnebarn til en beboer, som også fik meget ud af sin mormors fortællinger. Flere deltagere har efterfølgende meldt ind, at de gerne vil deltage i aktiviteten igen. Personalet har givet udtryk for, at deltagerne har været glade og mættede af gode oplevelser resten af dagen, og flere af deltagerne har kunne fortælle om aktiviteten bagefter, når de er blevet spurgt ind til den billet, de har fået med sig.

Erfaringer

Lav en liste over mulige samarbejdspartnere og sparringspartnere og inddrag dem helt fra begyndelsen. Det kræver et godt netværk.

Brug kræfter på at finde frivillige til projektet. Frivillige med netværk og kendskab til målgruppen er virkelig værdifulde.

Foto: Jonas Holsbæk

Hvor kendt er du på Frederiksberg - en demensbog fra Biblioteket Frederiksberg

Af Litteraturformidler Søren Langager Høgh, Biblioteket Frederiksberg

Bogen

Biblioteket Frederiksberg bidrager med en særlig demensvenlig bog, der bringer domænerne for kunst og sundhed sammen i et partnerskab. Bogen er skabt af professionelle kunstnere for - og sammen med - mennesker med demens på to plejehjem på Frederiksberg, *Plejecenter Kastanjehaven* og *OK-Fonden Prinsesse Benedikte Plejecenter*. Fagpersonale begge steder samt fra ældreplejen på Frederiksberg har ligeledes bidraget.

Bogens indhold tager udgangspunkt i uformelle samtaler mellem kunstnere og plejehjemsbeboere foretaget i løbet af 2023. Bandede optagelser fra samtalerne har givet et unikt førstehåndsindblik i en dagligdag med et svækket helbred i en institutionaliseret tilværelse, hvor døden er nærværende og livet leves på trods af store mentale, kognitive og fysiske funktionsnedsættelser. De tre medvirkende kunstnere (**Åse Eg** - bogdesign, **Mette Uldal** - linoleumstryk, **Anna Rieder** -lyrik) har benyttet indtryk fra disse samtaler til at skabe en slags *æstetisk reportage fra plejehjemmene*, og derved er forhåbningen, at ramme ikke blot de medvirkende beboeres virkelighed bedre, men i det hele taget at give plejehjemsbeboeres generelle virkelighed et kunstnerisk udtryk.

Bogens samlede udtryk (dens indhold i tekst og billede samt dens formgivning i papir) er tilpasset de behov og krav, mennesker med moderat/svær demens sætter. Bogens demensvenlighed består i valg af: 1. korte, fragmenterede digte; 2. simple, figurative linoleumstryk og 3. i dens fysik, altså bogens layout, tilrettelæggelse, størrelse, tyngde, papirvalg mv. Det sidste giver bogen en forstærket taktil kvalitet.

Alle tre komponenter understøtter en *sårbar læsning*, der praktiseres som mere og andet end kognitiv afkodning af tegn. Det særligt 'demensvenlige' ved bogen er også sidestillingen: Oplevelsen af at holde og bladre i bogen er lige så central i den intenderede læsning som at afkode tekst og billede.

Bogen er ikke en illustreret digtsamling. Bogen benytter ikke reminiscens som sit primære greb og fortid som sit primære emne. Bogen er ikke skabt for at producere helbredelse i et sundheds-/plejeperspektiv.

Bogen er en demensbog. Bogen behandler specifikke menneskers nutid i et plejehjemsliv med demens. Bogen er skabt i et kulturelt/kunstnerisk perspektiv for at agere ledsager for mennesker, der lever med alderdommens og demenssygdommens funktionsnedsættelser.

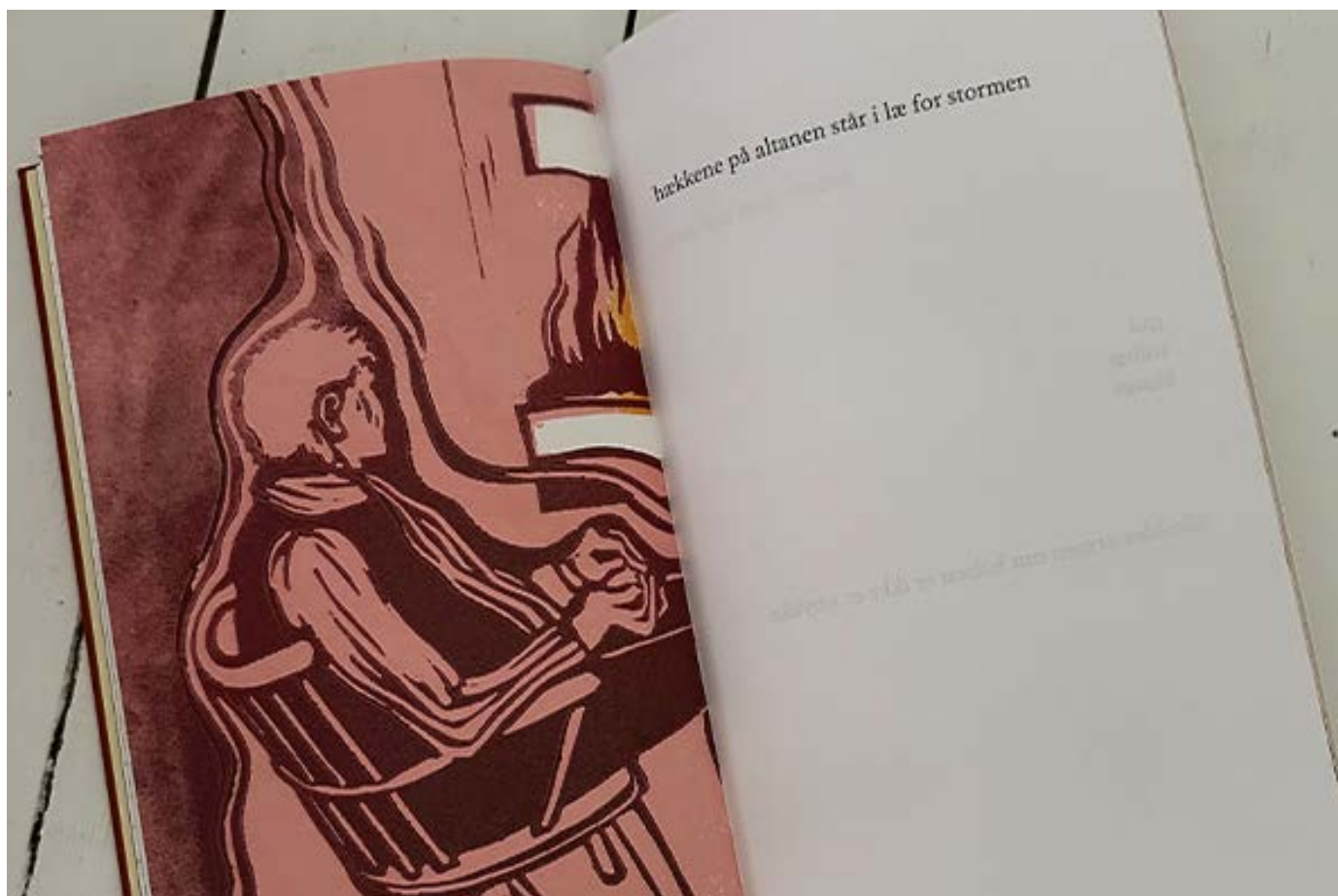

Foto: Biblioteket Frederiksberg

Demensvenlig og bogværter

For at række ud til en gruppe af kommunens måske svageste borgere, hvis adgang til bibliotekets normale tilbud er mere eller mindre kappet over, har projektets raison d'être været at skabe en demensvenlig bog, som adskiller sig fra bibliotekets øvrige bøger. Der er stilet efter dette mål med en *artist's book*, hvis demensvenlige udtryk samtidig er en kunstnerisk valid oplevelse, et bogobjekt, der overskrider nogle af de konventioner, vi har om og med læsning. Det *demensvenlige* er således en æstetisk kategori (og en litterær genrebetegnelse) og - det er håbet - ikke en nedladende håndfodring eller stigmatiserende forudindtagethed på modtagerens vegne.

Dialog med beboere og justeringer ift. deres reaktion på prototype-bogen har modvirket, at bogen vil blive modtaget, som en plejehjemsbeboer modtager et velmenende julearrangement med børnekor på plejehjemmet i Kirsten Thorups roman *Ingenmandsland* (2003): "en vittighed [...] denne billigudgave af julegudstjenesten".

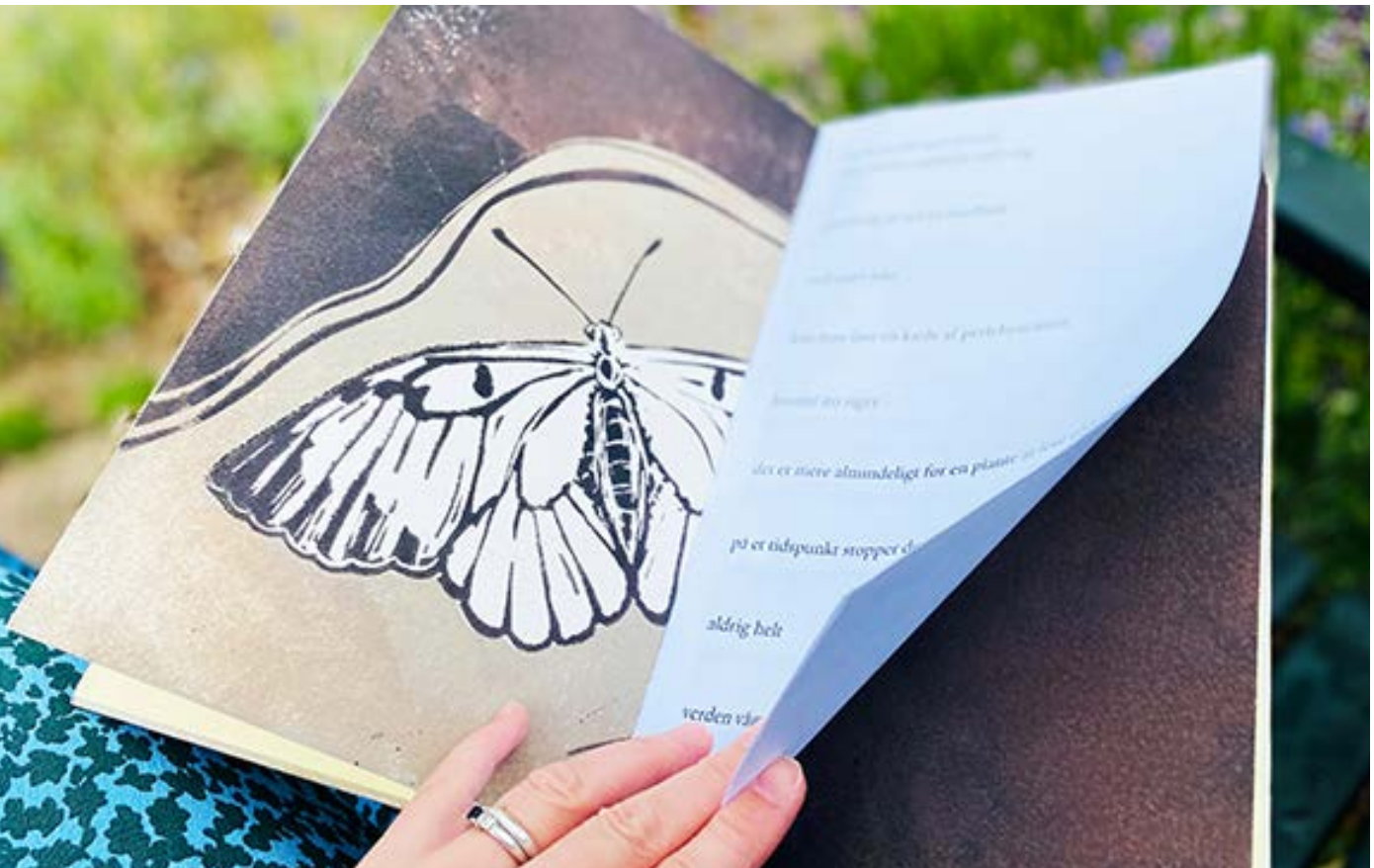

Foto: Biblioteket Frederiksberg

Demensbogen adskiller sig også fra andre bøger ved at have værter. To frivillige med erfaring fra ældreplejen er tilknyttet projektet, og i marts-april 2024 vil de være bogens værter på en række bog-besøg på de to plejehjem. De vil benytte bogen til højt- og fælleslæsning og omdrejningspunkt for samtale og fællesskab i meningsfulde litteraturmøder. Sessionerne vil forme sig som møder 1:1, i mindre grupper eller med egentlige hold. Der er bøger nok, så alle deltagere kan have en bog samtidig, og beboere kan have bøger stående permanent. Erfaringer herfra vil blive samlet op, og kan af gode grunde ikke medtages i skrivende stund.

Betydning for biblioteket

Projektet forlænger Biblioteket Frederiksbergs overordnede fokus på læsning og mål om at nærme sig ”voksne der læser i mindre grad eller ikke bruger biblioteket som partner i deres læsning”. Biblioteket er kommet ud i nyt terræn, hvor bøger ikke blot distribueres mellem læsere, men også skabes sammen med læsere. Nyt for biblioteket er også det at se litteratur som en del af kommunens sundhedstiltag. Dertil har biblioteket fået styrket sin kontakt og relevans for plejecentre med et dybdegående kendskab til mennesker med demens og en særlig kontakt skabt til OK-fonden Prinsesse Benedikte Plejecenter og ergoterapeut Kathrine Fink. Endelig har biblioteket opnået en stærk kontakt til frivillige indenfor litteraturformidlingen og har fundet mange styrker i at udvide brugen af frivillighed her

Bidragyderne

Hvor kendt er du på Frederiksberg - en demensbog

Åse Eg: Layout, komposition, papirvalg, trykkestyring

Mette Uldal: Linoleumstryk

Anna Rieder: Lyrik

64 sider.

Udgivelsesdato: 16. marts 2024.

Lisa Tahara Christensen: Demensfaglig rådgivning og kontakt til plejehjem på Frederiksberg

Jonas Holsbæk: Koordination, demensfaglig bistand, Friberg Formidling

Sara Friberg Busch: Koordination, Friberg Formidling

Kathrine Fink: Koordination, lokal demensfaglig bistand Benedikte Plejecenter

Hans-Henrik Sørensen: Koordination, lokal demensfaglig bistand Plejecenter

Kastanjehaven

Inge Olsen: Frivillig vært for bogen, tilknyttet Alzheimerforeningen
Merethe Brandt: Frivillig vært for bogen, tilknyttet Ældresagen
Søren Langager Høgh: Redaktion, litterat, projektleder, Biblioteket Frederiksberg.

Iagttagelser, oplevelser, erfaringer

1. Ved en række besøg på de to plejehjem er det blevet tydeligt, at der findes en udfoldet læsekultur blandt beboerne. Der læses aviser og ugeblade, mens romaner og krimier står på beboernes boghylder, ligesom bibliotekets tilbud om udlån (*Biblioteket kommer, BK*) også benyttes. Når samtalen falder på, hvad der læses og indholdet af det læste, viger beboerne i flere tilfælde udenom og kan ikke deltage fuldt ud. Disse iagttagelser har bidraget til en nuanceret forståelse af 'læsning' som mere og andet end afkodning af tegn med en efterfølgende reproduktion og refleksion for øje. Beboernes *sårbare læsning* vil måske blive bortdømt efter en gængs normalitets målestok, men ikke desto mindre opgiver beboerne ikke læsning og tillægger den betydning.

Ytringer som *'jeg holder Weekendavisen'* eller *'jeg kan godt li en krimi'* eller *'det skal være godt skrevet'* eller *'når man læser avisen, kan man gå tilbage, hvis man ikke fik det hele med – det kan man ikke på TV'* viser, hvordan læsning fungerer som en livline til livet mere end en praksis med vidensopbygning, informationer og reproduktion som formål. En beboer kunne også indtage en selvironisk distance med en replik som: *'Det er blevet nemmere at finde bøger til mig, for jeg kan ikke huske, at jeg har læst dem'*. Denne observation om eksisterende læsekultur har været med til at forme og give demensbogen retning og givet biblioteket en vigtig ny indsigt.

2. Det har ligeledes stået tydeligt, at den faciliterede samtale om forskellige papirbøger (herunder en prototype-version af demensbogen) rundt om et bord med højt læsning, er et stærkt format som anledning til beboernes aktive deltagelse i en meningsfuld kulturel begivenhed. Det har været tydeligt, at bøger giver en håndterbar og indholdsmæssigt set tungtvejende kilde til fællesskabsfølelse og deltagelse, til at udfolde en meningsfuld samtale, hvor deltagere med demens for en stund ikke først og fremmest er institutionaliserede, syge patienter, men læsende mennesker – eller slet og ret *læsere*.

3. På sin vis er demensbogen i sig selv en dokumentation af iagttagelser fra plejehjemmene. Således er flere af Mette Uldals linoleumstryk realistiske gengivelser af interiør og fortolkninger af beboernes beretninger. På samme måde

er en sektion i bogens tekster ordrette gengivelser af beboeres og personales replikker (med æstetiske fagbegreber: *ready made*, *postproduktiv*). Bogstaveligt talt er plejhjemsbeboernes livsvilkår løftet ind i kunstens domæne, værdsat som kunst, opløftet til poesi.

Foto: Biblioteket Frederiksberg

Vil du vide mere om demensvenlig kultur?

Projektet og materialet her beskæftiger sig med, hvordan dansk kulturliv kan bringes ud til mennesker på pleje- og dagcentre, der ikke selv kan opsøge kulturinstitutionerne. Er du mere interesseret i, hvordan der kan skabes demensvenlige kulturoplevelser på selve kulturinstitutionen, kan du i stedet læse rapport og pixibog fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023, som du finder på demensvenligkultur.dk/publikationer.

Litteratur & links

Demensvenlig Kulturfestival - demensvenligkultur.dk

Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - Sæt Scenen. Pixibog fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023:
[https:// demensvenligkultur.dk/publikationer](https://demensvenligkultur.dk/publikationer)

Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - god praksis, erfaringer og cases fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023:
[https:// demensvenligkultur.dk/publikationer](https://demensvenligkultur.dk/publikationer)

Nationalt Videnscenter for Demens - <https://videnscenterfordemens.dk>

*Forekomst af demens i Danmark: <https://videnscenterfordemens.dk/da/forekomst-af-demens-i-danmark>

***Reminiscens: <https://videnscenterfordemens.dk/da/pdf/node/614>

Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark - demensvenligtdanmark.dk

**Bedre hjælp til mennesker med demens i det offentlige rum:
<https://demensvenligtdanmark.dk/wp-content/uploads/2021/04/bedrehjaelp.pdf>

Ældre Sagen - aeldresagen.dk

****Den frivillige indsats: <https://www.aeldresagen.dk/om-os/organisation/den-frivillige-indsats>

Alzheimerforeningen - <https://www.alzheimer.dk/>

Alzheimers sygdom: <https://www.alzheimer.dk/viden-om-demens/demenssygdomme/alzheimers-sygdom/>

A Critical Discourse Analysis Of Dementia-Friendliness. Ph.d.-afhandling, Hansen, T. E. A., 28 jan. 2021 <https://www.ucviden.dk/da/publications/a-critical-discourse-analysis-of-dementia-friendliness-2>

